

A TERMÉSZET

1942

A TERMÉSZET

KIADJA: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS
KÖZÖNSÉGE
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST, XIV., ÁLLATKERT
TELEFON: 220-400

SZERKESZTI:
NADLER HERBERT
A SZÉKESFŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERT
IGAZGATÓJA

MEGJELENIK MINDEN HÓ 15-ÉN
ELŐFIZETÉSI DÍJ:
EGY ÉVRE 8 PENGŐ
FÉLÉVRE 4 PENGŐ
EGYES SZÁM ÁRA 70 FILLÉR

XXXVIII. ÉVFOLYAM

1. SZÁM

1942. JANUÁR

FARKASOK A BERLINI ÁLLATKERTBEN.

TARTALOM:

Wagner János dr.: Gyűjtőkiránduláson a Gutin-hegységben.
Schweitzer József dr.: A szibériai tundrás tájakon.

Eugen Eisenmann: Fekete emberek, fehér hegyek.
Rövid közlemények.
Állatkerti hírek.

GYŰJTŐKIRÁNDULÁSON A GUTIN-HEGYSÉGBEN.

Írta: Wagner János dr.

A *Partium*, a tiszántúli »részek« történelmi nevezetességű területei természettudományi szempontból meglehetősen elhanyagoltak. A kutatókat és a természetjárókat egyaránt jobban vonzotta Erdély, mint a szatmári hegyvidék és Máramaros rengetegei. Pedig azok még tájképi szempontból is alig maradnak az erdélyi bércek mögött, a természet vizsgálói számára pedig az ismeretlenség varázsa teszi őket érdekessé. Hazánk e vidékét eddig, sajnos, még csak hézagosan ismertük. Két esztendővel ezelőtt, amikor Kárpátalját a

»A völgyben hatalmas robajjal dübörgött a Sturi-patak lefelé...«
Wagner János dr. felvétele.

Magyar Szent Koronához visszacsatolták, egyszerűen csapatosan indultak a természetvizsgálók és a természetjárók a máramarosi őserdők felé. Az állat- és növénybúvárok meglepő eredményekkel tértek vissza. Addig még ismeretlen számos új alakra bukkantak és felfedeztek olyan állatfajokat, amelyekről azt hittük hogy csak Erdélyben vagy a Magas-Tátrában élnek.

A Szatmármegye és Máramaros között elterülő Gutin-hegység és a Rozsály meglepően hasonlít a máramarosi határvidékhez. Bár nem olyan magasak mint a Hoverla, de 1400—1500-méteres tömbjük rendkívül szép, változatos tájakban bővelkedik, élőviláguk gazdagsága pedig a kutatókat csalogatja oda. A hegyeket nagyrészt bükkerdők takarják, de fenyő is akad rajtuk bőven. Az utak mentén forrás forrás mellett tör a felszínre, s a patakokban fürge pisztrángok siklanak tova.

A legvadregényesebb vidékek egyike a Sturivölgy. Ezt a pompás kirándulóhelyet legkönnyebben Nagybányáról közelíthetjük meg. Az ősi bányavárosból — ennek határában már a rómaiak termelték az aranyat — egy darabig vasúton mehetünk

a hegyek közé. A Blidári állomásról induló kis szerelvény pöfékelő mozdonya húzza fel a naponta induló favágókkal együtt a kirándulókat az erdőbe. A végállomástól meredek hegyi ösvény vezet a híres Sturi-völgybe. Közben a vadregényes Fernezelyi-völgyet láthatjuk. Abban még ma is él a medve és a hiúz. Ezen nem kell csodálkoznunk, mert egy-egy medve néha még Nagybányáig is ellátogat; hogy ez a pompás vad a környéken régebben sem volt ritka, azt Nagybánya ismert vadásza, *néhai Molcsány Gábor* erdőtanácsos által elejtett néhány példány bőre eléggé igazolja. Az idén a Fernezelyi-völgyben egy patakmederben találtak egy körülbelül háromhónapos medvebocsot, ez azután a nagybányai erdőigazgatósághoz került. Sajnos, a kisállat a legfigyelmesebb gondozás ellenére sem maradt életben. Magam nem talákoztam egyetlen mackóval sem, csak nyomukat láttam az erdőben.

Május végén, június elején még éppen csak, hogy ébredezett a természet. A ledőlt, korhadó faóriások alatt még vastag volt a hóréteg. A völgyben hatalmas robajjal dübörgött a Sturi-patak lefelé; helyenként többméteres víz-esésekben gyönyörködhattunk. A patak mentén mindenütt hűsésű kísérőinket, a billegetőket láttuk. A barázdabillegető és a hegyibillegető egyaránt gyakori ott, kecses mozdulataik üdítően, elbájolóan

hatnak a félelmetesen csattogó, zúgó, sebesen vágató hegyipatak zord környezetében.

A völgy rovarvilágának jellemző és feltűnő képviselői a gyors futóbogarak. A nedves, korhadó fatörzsek kérge alatt és a lehullott nyirkos levelek között nem ritka az aranyos-futóbogár Magyarország keleti részén honos fajtája (*Carabus auronitens Escheri*). Gyönyörűen díszes szárnyfedői zöldesaranyosan csilognak a napfényben, torának pedig remek bronzpiros a fénylése.

A futóbogarak a csigák halálos ellenségei. Ha ilyen lassú, nyálkás állatra bukkannak, élethalálharc kezdődik közöttük. A bogár hatalmas rágószerveivel támadja meg a csigát, az meg úgy védekezik, hogy sűrű nyálkával vonja be testét. Majdnem mindig a bogár győz és a harc után nekilát a zsákmány elfogyasztásának. Előzőleg hatékony emésztőváladékot fecskendez a csiga testére, ettől félig folyékonyra, pépszerűvé válik, s a győztes bogár könnyen felszűrcsölheti. Kirándulásomon többször is megfigyeltem ezt a harcot. Egy alkalommal egy aranyos-futóbogár olyan erővel kapaszkodott egy laposházú erdeicsiga (*Isogno-*

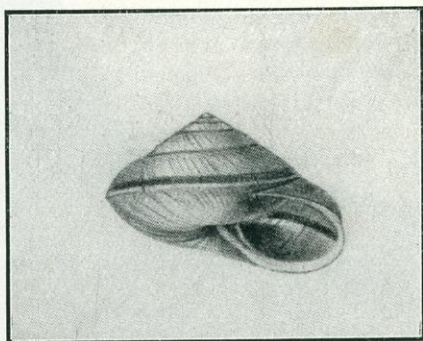
mostoma) testébe, hogy még akkor sem eresztette el, amikor a csigával együtt a borszeszes gyűjtő-üvegbe került.

A csigavilág érdekes fajai közül megtaláltam a Sturi-völgyben a bánaticsigát (*Campylaea banatica*), hazánk egyik legszebb puhatestű állatát; ez eddig főképpen a Bánátból és Erdélyből volt ismeretes. Egy másik nevezetes csiga, a csaknem csupasz kis ragadozócsiga (*Daudebardia*) ugyancsak fellelhető a patakok partjai mentén. Ennek csak teste végén van egy kis háza, az állat maga már nem fér el benne, csak régi idők maradványaként viseli. Főképpen földgilisztákkal él, tömegesen fogyasztja őket.

A Sturi-völgy végén a Demeter-mezőre kapaszkodunk fel. Ez a havasi legelő a vadászok valóságos paradicsoma. Környékén annyi a vaddisznó, hogy kondákba verődve vonulnak át rajta.

A Demeter-mezőről vadregényes tájakon vezet az út a Rozsály hatalmas fennsíkjára. Mielőtt nekivágnánk a csúcshoz, érdemes megnéznünk a nevezetes izvori menedékházat. Ezt a szép helyen fából épült menedékházat az Erdélyi Kárpát Egyesület gondozza. Ősfenyők között áll a barátságos hajlék; kényelmes, tiszta szobáiban télen a síkolyázók csapatosan szállnak meg.

Egy kis hó azonban még a nyár kezdetén is akadt. Az úton százával heverték a hótól ledöntött fenyőóriások, alattuk fehér foltok mutatták a tél utolsó nyomait. Közben jeges felhőszakadás zúdult nyakunkba, s hiába volt rajtunk a »szavatoltan vízhatlan« viharokabát és nadrág, egy óra alatt bizony bőrig áztunk. Szerencsére a közeli erdészlakban a fűtött kályha mellett sikerült csuronzesre ázott ruhánkat és jómagunkat megszáritani. A magyarul alig beszélő, de nagyon barátságos, tisztességtudó román erdészasszony mindjárt meg is vendégtelt bennünket. Ízletes puliszkát bivalytejjel, utána pedig tejszerű fagombát tett az asztalra. Kicsit szokatlan volt a kemény gomba, de mivel nagyon éhesek voltunk, a tálak hama-

A bánaticcsiga, hazánk egyik legszebb puhatestű állata. (Eredeti ceruzarajz.)

rosan kiürültek. Hogy a közelben pisztrángos víz is van, az asszony csak nehezen árulta el. Talán mondanom sem kell, hogy az ebédet rántott pisztránggal fejeztük be.

Miután elállt az eső, ragyogóan sütött ki a nap. A langyos levegőben a környéken sétára indultunk. Mindenütt élt, mozgott az erdő. A fák közé besütő nap fénysugárkévéiben sokezer rovar táncolt és

Bükkerdő tavasszal a Rozsály tetején.
Wagner János dr. felvétele.

örült a létnek. A fennsík mocsaraiban békák hangversenyeztek, a zombékok körül fiatal szalamandrák mászkáltak és különös alakú hegyi gyíkok surrantak ide-oda.

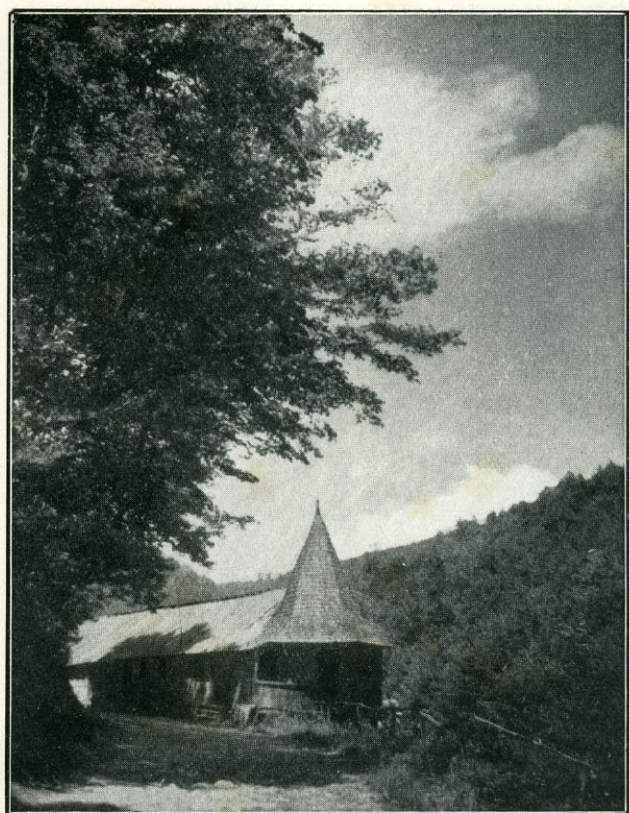
Figyelmeztettek bennünket, hogy jó lesz vigyáznunk, mert arrafelé sok a vipera. — Tavaly ilyenkor is megmártak egy rőzszeszedőasszonyt! — mondogatták. Ennek ellenére szerettünk volna egyet látni, de hasztalan keresgélünk, egyetlen kígyóval sem találkoztunk. Azzal vigasztaltuk magunkat, hogy a Rozsály tetején talán szerencsésebbek leszünk. Sajnos, csalódtunk.

A nagyszerű reggeli kilátás a Rozsály tetejéről mindenért bőven kárpótolt. A csodálatosan tiszta levegőben közel látszottak a mármaros határhegyek, a hófedte Hoverla, a Nagy-Pietrosz és a többi óriás. Valamivel közelebb a Gutin »kakastaréj«-nak nevezett jellegzetes sziklacsúcsa. Lent, a völgyben pedig a régi híres bányavárosok, Nagybánya, Felsőbánya és Kapnikbánya házaira sütött a reggeli nap.

A Rozsály fennsíkjának óriási a kiterjedése. Egyre tovább megyünk rajta, mégis mind hosszabbnak tűnik. Igaz, hogy az áfonya sűrű bozótvilága a járást nagyon megnehezíti, mert útvesztőiben nem könnyű dolog eligazodni.

A fennsík tetején az egyik szikla mellől hirtelen két sötét alak ugrott ki. Alig tudtam szememnek hinni, de nem csalódtam, valóban két hatalmas farkas bukkant fel tőlem mintegy 60 méternyire. A váratlan találkozás nagyon meglephette őket, azonnal megfordultak és gyorsan ügetve tűntek

Nagybánya egyik nevezetessége, a Fokhagymás-fürdő.
Wagner János dr. felvétele.

el szemem elől. Még annyi időm sem maradt, hogy a kísérő erdőőr puskájával rájuk durrantsak. De nem nagyon bántam, hiszen már annak is örülhettem, hogy végre szabadon láthattam a veszedelmes rablót. Az erdőőr is váltig bizonygatta, hogy már öt esztendő óta nem találkozott nyáron ordasokkal. Télen természetesen annál többször kerülnek az erdőjáró útjába. Néha csapatokba verődnek és nagy kárt okoznak a vadban és a juhokban egyaránt. A tavalyi szigorú télen is igen sok őzet pusztítottak el. A kirándulókat ijesztgető, hatalmastermetű, harapós juhász-kutyák, a havasi legelők juhkarámainak derék, éber őrei akárhányszor felbecsülhetetlen szolgálatot tesznek gazdáiknak. Nélkülök bizony alig lehetne a nyáját a hegyeken tartani.

A Rozsályhoz hasonlóan a Gutin tömbje is hatalmas, széles hegyhát. A tetőn különösalakú andezitsziklák merednek égnek, rájuk felkapaszkodni még a jó sziklamászonak sem könnyű feladat. A hegy csúcsát különben eléggé meg lehet közelíteni a társasgépkocsival, amely Nagybányáról Marmarosszigetre megy. A súlyos kocsizás az út egyrészen igen merész, veszedelmes kanyargókon halad fölfelé.

A körülbelül ezer méter magas Gutintetőn három bővízű forrás ered. Onnan indulnak a csúcs felé igyekvő kirándulók.

Ez a vidék is igen szép és változatos; gyönyörű erdők, gyors hegyipatakok, rétek és mocsarak váltakoznak a tájon; a temérdek nefelejcs helyenként nagy kék foltokat fest az üdezöld rétekre.

A Gutinnak csak a tetejére nehéz felmászni.

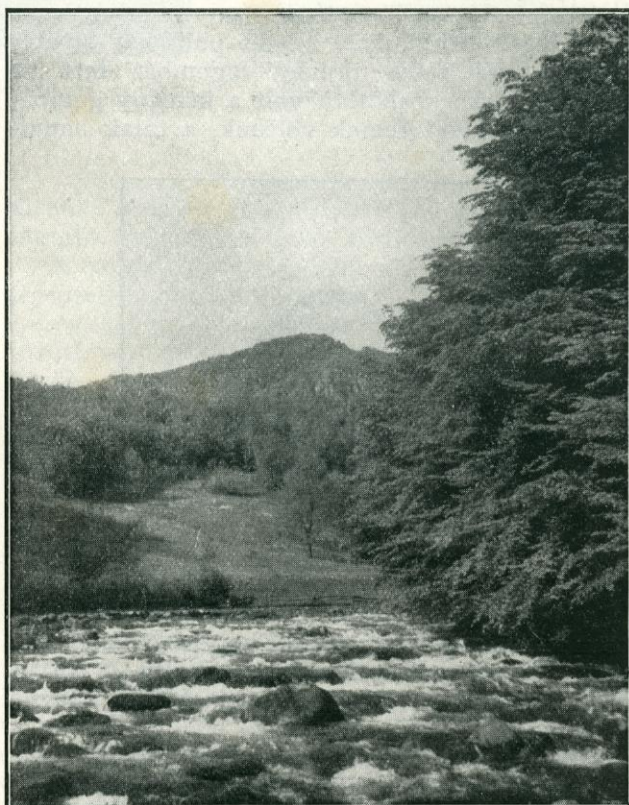
A kapaszkodó meredek, de a csúcsról élvezhető tündéri körkép minden fáradságot megér.

Természetjárók szempontjából e hegyek nagy előnye, hogy még a hegytetőn is fakadnak kristálytiszta, hideg, üdítő források; ezek a hosszabb ottmaradást, sőt még a táborozást is lehetővé teszik. Ezt az előnyt a románok ki is használták, nemrég még hegyi tüzéségük tanyázott azon a vidéken. Ma már csak békés pásztorokkal találkozunk; csendes furulyaszó mellett bámulnak a felhőkbe és tisztelettudóan köszönnek az úri népnek.

A vadászati szempontból annyira nevezetes szatmár-mármárosi határvidék egyéb állattani vonatkozásaiban is nagyon figyelemreméltó. Gazdag madárvilágának állandó tagjai a keresztcsőrűek (*Loxia*), a vizirigók, a billegetők, a fenyőpintyek; egyes helyeken a holló fészkelését is megfigyelték. *Gárdonyi Nagy László* madarbúvár, a városi erdészeti igazgatója, fáradhatatlanul jegyzi az erdőkben madártani megfigyeléseit.

A magasan fekvő erdei réteken havasi tisztásaink pillangóvilágának gyönyörű tagjai, a ritka *Erebia*-lepkék kergetőznek, a bükkösökben gyakori a nagy kékfoltos bükki-pávaszem (*Agria tau*), azonkívül a bogárvilág hatalmas futóbogarai, a különböző *Carabus*-ok és a változatosalakú cincérfélék.

A hegyipatakokban és a hideg forrásokban, kövekre tapadva, különböző apró vizicsigák és magashegységi lapostestű *Planaria*-k (férgek) élnek. Ugyancsak kövekre tapadva találjuk a különösalakú tegzesek lárváinak házait, a patakok fölött a lehunyó nap pirosuló alkonyfényében pedig különböző kérészfélék járnak szédítő násztáncukat néhányórás rövid életük halálos tavaszán.

Hegyi patak a Gutin-hegységben. Wagner János dr. felvétele.

A SZIBÉRIAI TUNDRÁS TÁJAKON.

Írta: Schweitzer József dr.

Szibéria a könnyek és a sóhajok földje. Fegyveres öröktől őrzött szomorú, soványarcú menetelők hosszú sora vagy száműzöttekkel és kényszermunkára ítélt fegyencekkel zsúfolásig megtelt, vasrácsos, kisablakú, vasúti kocsik jutnak eszünkbe, amikor Szibériát halljuk emlegetni. Így tudtuk ezt mi, európaiak, a rettenetes hideg és a jég roppant nagy területéről, de a művelt oroszok sem voltak más fogalmi hazájának e tizen-négymillió négyzetkilométernél valamivel nagyobb birtokáról.

És amikor Jekaterinburg városától kétszázharminc kilométernyire az Európát Ázsiától elválasztó hatalmas határkövet megpillantva, Európától elbúcsúzunk, bizony nagyon vegyes érzések viaskodnak bennünk. De amikor a végtelen lehetőségek és lehetlenségek országának e minden európai képzeletet felülmúló területét megismerjük, nézetünk erről a vidékről megváltozik.

Szibériát az éghajlat és az éghajlattal szoros kapcsolatban kialakuló növényzet szerint, északról délnek tartva, a következő övekre oszthatjuk: a tundra, az erdő és a puszta. Utóbbit nyugaton a homoksivatag szakítja meg. E tájképileg és növényzetileg egymástól szembeszökően eltérő vidékek közül az északi, a hó és a jég sivatagja, a tundra, a leg-sívárabb, mégis érdekes. Ez, az Északi-Jegestenger partja mentén az Ural-hegységtől a Csendes-Óceánig terjedő roppant nagy területsáv helyenként csak tíz-húsz, másutt meg néhány száz kilométer széles. Barátságosnak ugyan nem mondható, de el kell ismerni természeti szépségét. Vízről csillogó szürke tájait nyáron sem sokféle, de igen bájos virág díszíti, madárélet élénkíti és csak kevés rovar zümmög rajta. Ősszel rövid ideig meleg színekben pompázik, de a leg-hosszabb ideig végelethetetlen hófehér szemfedő alatt pihenő vidék, ez a tundra.

Ámde vidékek szerint is változik a tundra képe. Lényegesen más az Ural és a Jenisszei folyam között, és más a Jenisszei és a Lena által közrefogott területen. A két vidék közül pedig egyikhez sem hasonlítható a Lenától a Csendes-Óceánig terjedő táj. Mindegyik különbözik a másiktól, de mivel mindegyik beleesik a szibériai sarkvidéki övbe, talajuk mégis meglehetősen egységes. Az állandóan fagyott és nyáron is legfeljebb néhány deciméterre felengedő talajon a víz felgyülemlik. Ezért keletkezik olyan sok különböző nagyságú tó, láp, tócsa, mocsár. A víz a tundrának sohasem hiányzó eleme, mint ahogyan a sűrű vízpára miatt legtöbbször csak a fátyolos felhőkön átvilágító napnak bágyadt sugarai nélkül sem képzelhető el a tundra. — A víz ama szomorú, de sajátságos északi tájak bája, a Nap pedig legnagyobb ékessége — mondja *Brehm* igen helyesen. A csapadék a tundrákon ugyan kevés, de mivel a hőmérséklet igen alacsony, nagy a nedvesség. Természetesen száraz területek is vannak ott, mégpedig a domboldalakon és a

hegyoldalakon vagy a dombok és hegyek lábánál, ahol a felgyülemlett kőtörmelék és a homok nem igen málik szét.

A tundra talaja ugyan egynemű, tájképi szempontból vidékenként különböző. Ha azon az óriási területen, amely nagyjában az északi szélesség hatvannegyedik fokától az Északi-Jegestengerig terjed, egyszerre végignézhethetünk, mindjárt szemünkbe ötlene, mennyire más a Lena folyótól nyugatra és keletre eső része. Az előbbin hiányzik az erdő, az utóbbi viszont nagyjában erdős tundra. Az előbbi különösen az Ob alsó folyása mentén jellegzetesen sík, nedves vagy vízzel teli tundra... ahogyan *Middendorf* mondja. A talajból mindenütt felbuggyanó és mindenfelé kavargó víz és a gyengén hul-

Szibéria nyugati részében enyhén hullámos tundrás táj. Az előtérben szamojéd sátor. A szerző vízfestménye *Ostrowskich* felvétele nyomán.

lamos terepen a földhátak között a sok tőzeg- és mocsárláp még ezt az alig változatos, egyhangú tájat is valóban bájosá teszi, amikor a napsugarak a víztükröt megmecsillogtatják. Bájos eldönteni, ilyenkor szebb-e a tundra képe, vagy pedig akkor, amikor a sápadt holdfény vagy a rózsaszínű északifény rezege a síma víztükrök fölött.

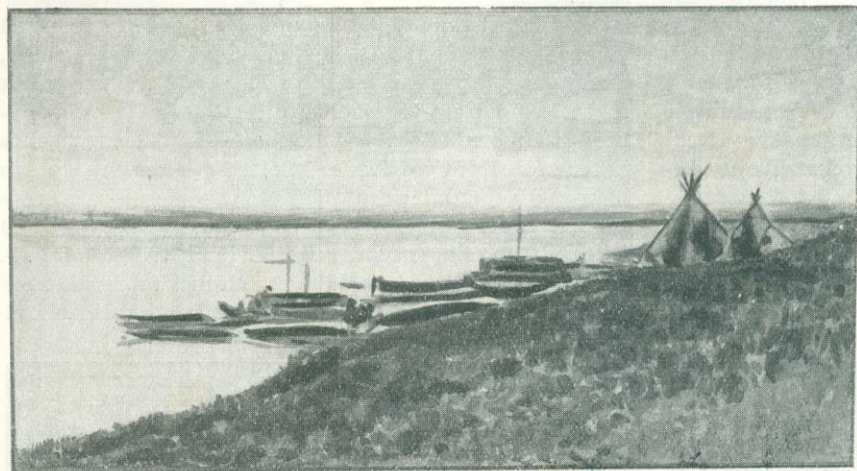
A tundrán sohasem hiányzik a tőzegmoha (*Sphagnum*); ez a növény mindenütt, ahol a talajban víz gyülemlik össze vagy ahol kis mélyedés van, mindent elnyom, s ameddig a talaj nedves, a területet vízzel telített tőzeglappá változtatja. A magasabbfekvésű, száraz helyeket pedig a páprádmoha (*Polytrichum*) közösen a rénzuzmóval (*Cladonia rangiferina**) és a pajzszuzmóval (*Peltigera*) lepi el. Mégis tévednénk, ha azt hinnők, hogy a kevésbé nedves helyeken csak ez a kétféle moha díszlik háborítatlanul. Mert ahol a föld nem olyan nedves, megjelenik a törpenyírfa és szívósan küzd a minden irányban terjedni igyekvő tőzegmohával. De ha a talaj túlságosan nedves, a törpenyír kénytelen helyét átengedni a gyapjasfűznek, amely itt-ott annyira elterjed, hogy áthatolhatatlan sűrű bozóttá válik. Ilyen területeken találjuk meg a gyapjúsásokat (*Eriophorum*) és a sásféléket (*Carex*). A hasonló képek folytonos megismétlődésébe belefáradt szemnek jólesik, amikor a

*) I. »A Természet« 1939. évf. 7. sz. 167. old.

füveket, egy sereg északsarki virágos növényt és köztük különösen a hangát (*Erica*) látja.

De a kép egyszerre megváltozik, amint szárazabb talajra érünk. Ilyen helyek a terephullámok teteje és a dombok háta. Ott már a molyózó (*Ledum*), a mármorka

Az Ob folyam Turuchansknál.
A part mentén halász- és tehercsonakok, a parton szamojéd sátrak.
A szerző vízfestménye Ostrowskich felvétele nyomán.

(*Empetrum*), a veresáfonya (*Vaccinium vitis idaea*), az északi-szederféléesség (*Rubus chamaemorus*) és még más növények tarka társaságában, valamint a törpefűz érdekesen kicsi, szokatlan alakjában gyönyörködhetünk.

Az erdő és a tundra határán.
A szerző vízfestménye Ostrowskich felvétele nyomán.

De még a földhátaknál is — legalább a felszínen — sokkal szárazabb a sokszögűvé repedt kőzetek alkotta tundratalaj. Az ilyen helyek sincsenek növények híján. Szétszórtan és csoportosan látunk forrásperjét (*Catabrosa*), nápicot (*Aira*), kőtörőfűféléket (*Saxifraga*) és lúdhúrféléket (*Minuartia*), sőt a védettebb, naposabb helyeken magcsákót (*Dryas*) is. E növények fejtik ki azokon a tájakon várakozásunkat felülmúló virágpompájukat.

Ahol azonban a vázolt alföldi vagy terephullámokkal vegyes tundrát folyó szeli át, egyszerre megváltozik a táj képe. Az állandó szél a folyó partján lerakott homokot felkapja, buckákká hordja össze, ezeken egy-kettőre megtelepedik a szibériai-vörösfenyő (*Larix siberica*), a fűz és az égerbokor. Ezekkel együtt leljük még a könnyebben felmelegedő homokos talajon a berkenye (*Sorbus*), a varjútövis (*Rhamnus*), a lonicer (*Lonicera*) cserjéket és a fűzikét (*Epilobium*), a kakukkfűvet (*Thymus*), a szegfűvet (*Dyanthus*), a harangvirágot (*Campanula*), a ledneket (*Lathyrus*), a boglárkát (*Ranunculus*) és még sok más élénk színű, szépvirágú növényt; ezek a tundra egyhangú, árnyalat nélküli tájait nyáron élénkítik meg.

A tundra déli határán, ahol az erdő és a fátlan vidék egymással érintkezik, kezdődik a cserjés növények vagy a törpe fák birodalma. Ott örökös harcban van a két növényzeti öv és e küzdelem eredményeképpen keletkezik a tundrás erdő vagy az erdős tundra, aszerint, hogy a tundra vagy pedig az erdő kerekedik felül.

Ilyen és ehhez hasonló növényi jellege van a vidéknek a fák határán túl, Ázsia északi részén, a Lena folyamig. Ezen túl nemcsak a felszín arculata más, hanem megváltozik a növényvilág, sőt még az éghajlat is. Az ázsiai tundrás vidékek leghidegebb és csapadékban legszegényebb földje ugyanis éppen a Lena és a Csendes-Óceán közötti terület. A hideg sark, Werhojanszk, mégsem a tundrára, hanem a délifekvésű erdőövre esik. Ennek oka az, hogy az éghajlat a part mentén a tenger közelsége miatt valamivel enyhébb, mint távolabb, a szárazföld erdős vidékén. A Lenától nyugatra és keletre elterülő tundra különbözősége földrajzilag és tájképileg a növényvilágban is mutatkozik. A föld arculata meglehetősen hegyes-völgyes, ennek megfelelően ott az alacsony és a magas, illetve a nedves és a száraz tundrát találjuk meg. A lapos hegytetőkön van a rénszarvaszuzmóval borított száraz tundra; a völgyekben és a síkságokon pedig a mocsaras alacsony tundra. A hegyek oldalát a dauriai-vörösfenyők (*Larix daurica*), a nyír- és a nyárfák alkotta erdők borítják.

A másik lényeges sajátosság, amelyben ez a keleti tundrás táj Szibéria nyugati és középső tájaitól különbözik az, hogy nem annyira lakatlan. Szórványosan mindenütt vannak halásztelepek. A távolság azonban az egyiktől a másikig igen nagy. Rénszarvas- vagy kutyaafogató szánon kell utazni, ez pedig — különösen ha felváltva hol fölfelé, hol lefelé kell haladni — nem valami kényelmes dolog.

Ilyen változatos Szibériának az Északi-Jegestenger mentén elterülő hatalmas földszája. Legszebb a rövid nyári időszakban, amikor a bár kevés, de a tundrán annál ékeesebb virágdíszben felül a rovarok tömege fokozza azt a hatást, amelyet az új életre ébredt természet szemlélése kelt az emberben. Ámde ez a csendes, békés hangulat csakhamar pokollá változik. Azzá teszi a tundra átka, a töméntelen, elviselhetetlen szűnyog. A védekezés ellenük kárbavesztett fáradság. Kínoznak, bosszantanak; folytonos zaklatásuktól kimerülve, valóban gyötrelmet a tundrán való tartózkodás. Sietve menekülünk onnan, ahol a természet felséges megnyilatkozásában gyönyörködni akartunk.

Nincsen azonban olyan jó vagy rossz dolog, amelynek egyszer vége nem szakad. Augusztus közepén vagy végén beköszönt a korai ősz. Egy hideg éjszaka és a tundra ördögei, a szűnyogok úgy eltűnnek, mintha sohasem lettek volna. De hirtelen nagyot változik maga a tundra is. Az alig néhány nappal azelőtt még barnászöld színek egy utolsó erőfeszítéssel tűzvörösen és sárgán lángolnak fel. Az élet utolsó fellobbanásával még nagyobb hatásában mutatkozik meg, mielőtt a téli hosszú pihenőre tér. Nemsokára a Napot felhők takarják. Lassan megindul a havazás. A földet vékony hóréteg takarja. A hegytetőkön fehérlő hópalástot a felhők között lehanyatló Nap vörösrre festi. Majd egyre sűrűbben havazik. A szél a hópolyheket ugyan időnként felkapja és továbbviszi, a folyton hulló hó végre mégiscsak mindent betakar. A növények a hótakaró alatt pihennek. A legtöbb állat déli irányban, a madarak egyrésze északra, a tenger felé vonult. Csak a havasi hófajd, a hóbagoly, a sarkiróka és a rénszarvasokat üldöző farkas maradt a tundrán. A hatalmas hópusztákon síri csend van.

A Nap is egyre közelebb hajlik a látóhatárhoz és végre fel sem kel többé. Elkövetkezett a hosszú téli éjszaka. Mégsem borul koromsötétség erre a kegyetlenül hideg vidékre. Az égbolton új fényforrások gyulladnak ki. A tenger csillag és a Hold kísérteties bágyadt világosságot áraszt a néma éjszakára. Az égbolt északi részén pedig csodálatos tündéri fények villannak fel. Az északsarki fény pompás tüneménye rezeg ott. Milyen szép a szabad természet még az ilyen zord tájakon is!

De íme, mintha valami gonosz szellem haragra lobbant volna azért a halálos csendért, amely a természet hatalmába kerítette. Felbőszülve süvít rajta végig a szél. Mint fékezhetetlen erő tombol a »buran«, a hóvihar. De ez még semmi, szóra sem érdemes a »purga« mellett. Amikor a szél a havat felkavarja, a finom porhó az ember arcába vágódik és szemét szúrja, hogy eláll a lélekzete, amikor a szél átjárja az ember ruháját és állatot és embert feldönt, akkor megkezdődött a »fekete purga« tánca, akkor mennydörög a purga — mondja *Tretjakow* — s ember és állat egyaránt búvóhelyet keres. Jaj annak, akit a purga szabad ég alatt ér!

Ez a szörnyű vihar egy-két napig, sőt néha csaknem egyfolytában tombolva, egy hétnél is tovább tart. Amikor elmúlt, megint síri csend borul a tájra. A terephullámok tetején rénszarvaszuzmót kereső tarándszarvasok, a dombhát mögött pedig csúcsos sátrak és a belőlük felszálló füst körvonalai rajzolódnak az égbolt aljára. És mindezt sejtelmesen világítja meg a csodálatos északsarki fény. A tiszta, hideg levegőben időnként messziről hallatszik a kuttyák csaholása és a rénszarvasok csengőjének hangja, ezután megint semmi sem zavarja ott a komor némaságba merült világot.

FEKETE EMBEREK, FEHÉR HEGYEK.

Írta: Eugen Eisenmann.

(Tizedik folytatás.)

A mindennapos eső idővel a legjobb idegeket is megviseli. Mindent átjárt a nedvesség, s az ember csaknem puhára áztatottnak érzi magát. Amint a végnélkülinek tetsző várakozási idő után az ég végre kiderül, nyomban hozzákészülünk újabb vállalkozásunkhoz. A felmérés nehéz munkálatai ezen a tájon véget értek, ezért déli irányban indulunk útnak.

Csaknem hiányát érezzük valaminek, amióta a Bujuku-völgyben naponta dübörögve lefelé nyomuló jéggörgetegek elnémultak. A kacsapecsénye ünnepélyes elfogyasztása után, február 18-án, mindnyájan — hegyászok, földmérők és teherhordók — felkerekedünk. Csak *Munduki*, fekete szakácsunk marad őrségen a főtáborban.

A bozotos vadon kellős közepén ér utól az éjszaka. Vak sötétségben tapogatózva, verünk sátrat, de a teherhordók sehol sem találnak védett helyet, ezért a tűz köré gyülekeznek. Másnap *Kone* és *Stompa* elválik tőlünk; jómagam pedig *Kibic*-cel és *Theo*-val tovább haladva, a sátor-táborral a Baker északi fala alá költözöm.

Noha az éjjel erősen havazott, *Kibic*-cel nekivágok az északi sziklafalnak. *Theo* a »fekete tigrisek«-et vezetve, bajtársaink után délnek tart.

Tovahaladásának igen nagy akadály a hófúvás, mert feketéi szívesebben ülnek a tűz körül, mint gyalogolnak. Szegény fickók szörnyen fáznak, s *Theo* valóban hősiiesen küzd, hogy csapatát együtt tartsa és tovább terelje.

Alig, hogy a hátvédben rendet teremtett, az eleje máris tüzet gyújtott és a menetelésről megfeledkezve, melegszik. Mire azután a legényeket ravaszással, barátságos szóval és gorombasággal sikerült lábra állítania, a hátvéd megint tűz köré kuporodott.

Bűvészettel határos, milyen gyorsan és biztosan gyújtanak tüzet a négerek esőben, hóban, minden helyzetben és mindenütt. Kis sáskötegekben faszenes paraszat hordanak magukkal s időnként meg-megfűjják. Nagyon vigyáznak a parázsra és értik a módját, hogy napokig élesztgessék.

Theo már nem tudja, miképpen segítsen magán, helyzete csaknem kétségbeejtő. Mire néhány teherhordót egy sziklafokon átsegített, a sorban az utolsó ember megint különvált és a füstölgő tűz körül táncol. Ilymódon változatosan vesződve, barátunk végre türelmét veszti és a főkolompokok egyikét alaposan elnászpángolja.

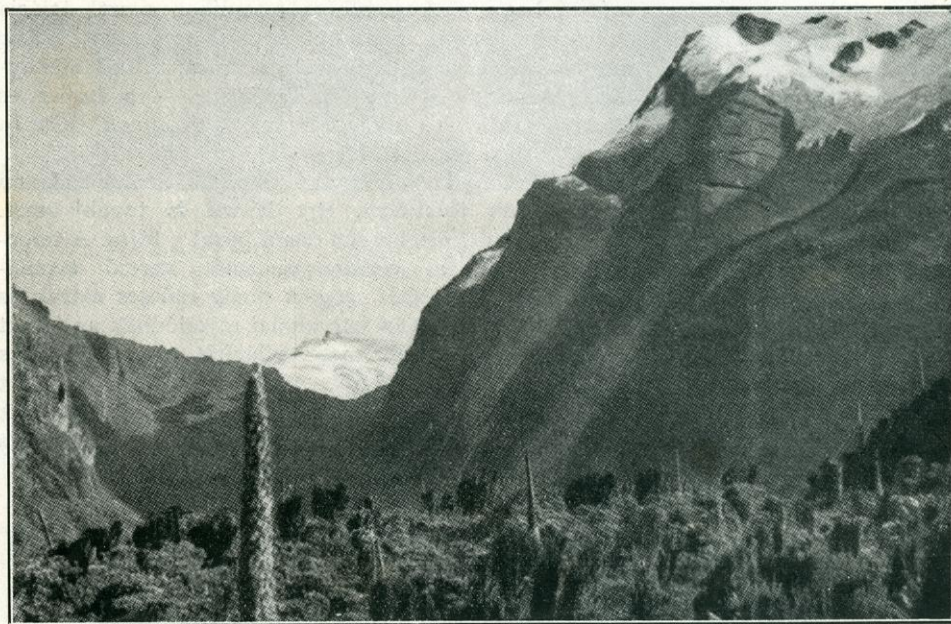

A feketék egyike sem orrol meg érte. Vigyorognak, óvják paraszukat és derekasan vonulnak tovább délnek. És ha könnyen ejtik szerét és néhány gally hever előttük, a fehér úr pedig nem néz oda, egyszerre égnek száll a füst és eggyel több tűzhely jelzi a csapat vonulása irányát.

*

Nehezen járható, ismeretlen terepen, sűrű ködben igen bajos dolog irányt tartani. Különösen olyan helyen, amilyen a Baker északi fala, ahol a jeges hó és a szikla olyan meredeken szakad a mélységbe.

Február 20-án, egymástól csupán háromméteres kötél távolságnyra, egyszerre kapasz-

A Bakermeredek délnyugati oldala.

kodunk igen óvatosan fölfelé. A mélységek és a magaslatok láthatatlanok; alvajárók módjára haladunk ég és föld között. Hol jeges csatornában mászunk, hol keskeny, havas párkányokon haladunk keresztbe, átjárót keresve.

Kettős, keskeny, jeges gerincen állunk, amely a falig húzódik és egy sötét szikla alatt végződik. A szél hópolyheket táncoltat a levegőben, rajtunk vékony vitorlavászonból készült külső burok van. A vihorsapkából csupán szemünk és orrunk látszik ki. Inkább sarki kutatókhoz, mint afrikai hegymászókhoz hasonlítunk. Levetem egyik gyapjúkesztyűmet és előveszem a magasságmérőt. Négyezeröttszázhatvan méternyi magasságot mutat. Tizenegy óra van.

A jeges gerincről balra meredek hómezőre térünk. Alattunk, a szakadékokban, folytonos sisterszerű zajt okozva, friss hógörgetegek tajtékzó vízesésekre emlékeztetve, porzanak szét a magas sziklafalakon.

Fáradtságtól merevedő tagjaink akadékoskodnak, csupán törhetetlen akaraterőnk hajt tovább. A győzni akarás! Mivel csak negyven méternyre látunk, haladásunk irányát választva, gyakran

csak jószerencsénkben bízhatunk. Egyszerre megakadunk! Baloldalt pusztulással fenyegető görgeteges szakadékok, jobbra lezuhanni készülő jégtömbök, fejünk fölött sziklák, meredek, megmászhatatlanoknak látszó sziklák.

Bennünket azonban már semmi sem lephet meg, semmi sem ingathatja meg keserű, dacos elszántságunkat. E forróégövi hegyek iskolájában megkeményedtünk. A legutóbbi három óra alatt kemény küzdelem árán alig száz méterrel jutottunk feljebb; a csúcsig pedig van még vagy kétszáz méter.

Egy szélroham jégkristályokat vág arcomba és elszántan mondom társamnak: — Te, *Kibic*, mégis csak meg kell bírkoznunk a sziklával.

Egyenesen fölfelé tartva, jutunk a csúcsra; ez a mi jelszavunk!

A csákány nyelét mélyen belefúrom a jeges hóba, ezzel gondosan biztosítom magunkat, mielőtt *Kibic* máris indul. Nagy erővel felhúzódkodik a fölénk hajló első sziklapárkányra. Támasztékot kereső lába a levegőben kalimpál; egy vad rándítással fent terem.

A szél ijesztően süvít. Bennünk megint felülkerekedik a férfias küzdelem régi szenvedélye, legyőztük a bénító közönyt. Barátom már a második sziklapárkány fölött áll, én pedig követem.

Jéggel teli kémény vezet feljebb. Bajosan megmászhatónak látszik, s hogy mi van fölötte,

azt nem tudhatjuk. Reméljük a legjobbat! Csörög az acél a kövön, mert *Kibic* csákányával lekaparja a szikláról a jégkerget. Aztán a kéményfalaknak feszíti testét és feljebb tölja magát. Visszacúszik — szívverésem egy pillanatra eláll — de szerencsésen megkapaszkodik és tovább mászik.

Az óriás sziklafalhoz fecskéfészek módjára tapadó sziklaerkélyen állunk. Ha nem volna köd, majdnem ezer méternyre látnánk függőlegesen lefelé, a Bujuku-völgybe.

Másodszor elkecseregetten nekigyürközve, barátom megbírkózik a veszélyes kéménnyel. Győztünk! Nem túlságosan meredek, szabad lejtők emelkednek a gerinc felé. Feljebb lépkedünk, egy sziklatorony alá érünk és elhatározzuk, hogy ott ütünk tábornak. A szirt mögött beássuk sátrunkat a hóba. Mialatt odakint a levegőben hópolyhek kavarnak, az alacsony sátorban fekszünk és várjuk az éjszakát. Bizonyára nagyon hideg, komisz éjszakánk lesz. A hó súlya sátrunk falát egyre jobban behorpasztja és a talaj hidege ellen védekezve, térképet, naplót, fényképezőgépeket és ami még kerül, hátunk alá tesszük.

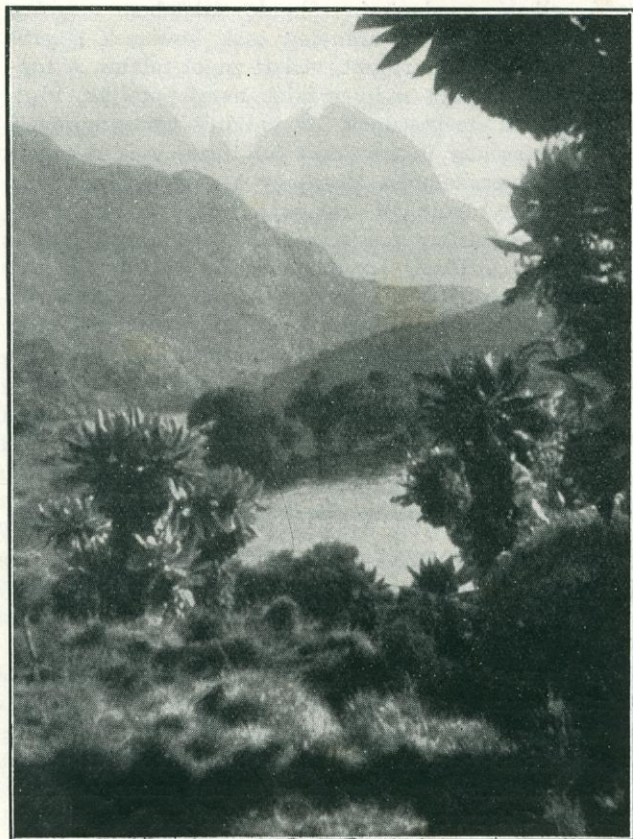
Hajnalban nem kell, hogy a ragyogó napsütés ébresszen, elvégezte azt már a hideg. Kimászunk a vastagon behavazott sátorból. Vakít a napfény. Hamar feltesszük a védő szemüveget és élvezzük a havasi világ pompáját és a fényözönt. Ily módon kárpótolnak a hegyeken boldogsággal teli percek a legkeményebb küzdelemmel eltöltött órákért.

A négyezernyolcszázhuszonnégy méter magas Semper-csúcsra vezető gerincen nem tud jókedvünk kerekedni, pedig süt a nap, az égbolt sötét-kéken ragyog és szabadon látunk sok hegycsúcsra. Nemcsak fáradtak, hanem leverték és betegek is vagyunk. Közönyösen ballagunk tovább és inkább kötelességérettől, mint szenvedélytől hajtván, mászunk át a Semper-csúcsról az Eduárd-csúcsra, amely szintén magasabb a Montblancnál.

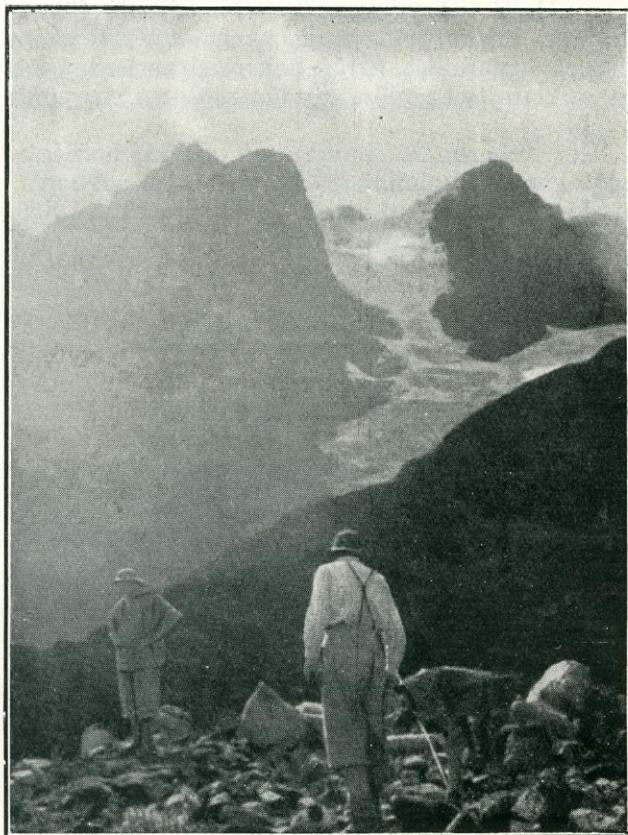
Most azonban le, a völgybe! Déli irányban ereszkedünk lefelé, hogy három bajtársunkkal találkozzunk. Hegygerinceken és jégárokban át mendegélünk és minden lépésünk kínszenvedés. Gyomrunk korog, még sincsen étvágyunk. Szeretnénk valami napsütötte réten lefeküdni, aludni és semmit sem tudni a hegyekről, Afrikáról, egész kirándulásunkról.

Meredek helyek óvatosságra készítenek. A lefelé mászó *Kibic*-et egy sziklaomlás és egy hasadék között biztosítom; odalent jó helyen áll, úgy-hogy utána mehetek.

A jég kissé meglágyult és csúszós. Négy méternyire vagyok még *Kibic*-től, amikor egyszerre meglazul alattam a talaj és lábbal előre a jégár hasadékába zuhanok. Önkéntelen repülésem hamarosan véget ér. Térdig süppedtem a hóba, aztán fejfelé lefelé lógok a hasadék rézsútós falán.

Kis tó paradicsomi érintetlenségben a Scott-Elliot-nyeregűtől délre.

A Stanley délkeletről látott déli csoportja a hajnali szürkületben.

A magam erejéből nem tudok elszabadulni, mert lábam úgy odaszorult, mintha befalazták volna. Ezért *Kibic* megkeresi a módját, hogy hozzám jöjjön és kiszabadít. Végigtapogatom magamat, semmi bajom sincsen, csupán parafasisakom hiányzik. Mivel nem akarok még napszúrást is kapni, *Kibic*-től kötélben tartva, a hasadék mélyebb részében kutatok és csakugyan megtalálom a sisakot.

A hasadékbazuhanás mind a kettőnket felrázott. Maradék erőnket összeszedve, fokozott óvatossággal vágunk át az alattomos jégáron. Símára csiszolódott óriási jégtáblákon ereszkedünk le az élet első megnyílvánulásához, gyér mohákhoz és füvekhez.

Újabb aggályunk van; vajjon találkozunk-e társainkkal? Vizsgálódva kémleljük a tájéket, meglátjuk-e a tábor eláruló füstöt. Hátizsákunk tíz-tizenöt kilós súlya még nem apadt és nagyon nyomja vállunkat és hátunkat. Pihenni! Minden lépésnél ez ellen az egyre sürgetőbbé váló kívánság ellen küzdünk. A menetelési szakaszok mind rövidebbekké, a szünetek mind hosszabbakká válnak. És sehol sem látjuk a megváltó füstjelet!

— *Kibic*, ott vannak! ... Ott!

Vékony, kékes füstcsík száll függőlegesen a magasba. Ketten egyszerre akkorát ordítunk, mint egy harcra induló egész négertörzs. Hiába... senki sem felel.

Csalódottan lépkedünk lejjebb, majd egy előrenyúló hegyháton megint torkunk szakadtából üvöltünk. Ennek már van foganatja! A táborban nyugtalanság támad; keresni kezdenek bennünket.

— Halló, itt vagyunk! — Kiabálunk, füttyülünk és integetünk, amíg társaink észre nem vesznek bennünket, aztán holtfáradtan lerogyunk egy sziklára és egyelőre egy lépéssel sem megyünk tovább.

Két teherhordó hamarosan feljön hozzánk, hogy levigye holminkat. Boldogan mosolyogva, büszkén hozzák utánunk hátizsákunkat. Sőt, ezúttal szabályszerűen hátukon cipelik, hogy megmutassák nekünk, mit tanultak a »fekete tigrisek«.

A táborban a szokásos, meglehetősen hangos üdvözlés következik, hiszen Afrikában vagyunk. Az egyik teherhordó nehéz hegymászó bakancsot húzza le lábáról, aztán lefekszem. Lázas vagyok és ráz a hideg.

A mérési munkálatokat nemsokára befejezzük, más területre indulhatunk. *Kibic*-cel együtt néhány napig harc képtelen vagyok; vissza akarunk térni a főtáborba, egy csapat teherhordó elkísér bennünket.

Az első éjszakát kis hegyi tó partján sátrunkban töltjük. Ha nagyritkán nem esik az eső, a táj szépsége valóban paradicsomi.

(Folytatjuk.)

RÖVID KÖZLEMÉNYEK

Gubacsatkák. Minden természetkedvelő ismeri a növények különböző részein található, általában gubacs néven emlegetett képződményeket. De azt már kevesebben tudják, hogy ezek a rendellenesen fejlődő, kórosan túltengő, sokféle alakú képződmények valamely növényi vagy állati élősködő hatására keletkeznek. Közönségesen csak az állati eredetűeket szokták gubacsnak mondani, bár az élősködő gombák okozta gubacsok sem különböznek tőlük lényegesen. Az állati eredetű gubacsok jóval gyakoribbak a növényi eredetűeknél.

Arról könnyen meggyőződhetünk, hogy a legtöbbször valóban valamely állat szúrása, szívása, peterakása vagy valamilyen más ténykedése izgatja a növény megsebzett helyén a szöveteket kórosan túltengő fejlődésre, vagyis gubacs képzésre, mert a keletkezett szövettömegek az állatot rendszeren körülzárják és ha a gubacsot felnyitjuk, a tettet akár pete-, akár lárva-, báb- vagy fejlett állapotban többnyire megtaláljuk. A gubacs ugyanis a rajta vagy a benne levő élősködőnek huzamosabb ideig egyúttal táplálékot is adó otthona. A rovarok közül különféle gubacsdarazsak (*Cynipidae*), valamint gubacslegyek (*Cecidomyidae*), bizonyos levéltetvek (*Aphidina*) és levélbolhák (*Psyllina*), egyes bogár- és lepkelárvák szoktak gubacs képződést okozni.

Az atkák változatos és népes társaságában a legtöbb gubacsatkának (*Eriophyina*, régebben *Phytoptidae*) szívása nyomán keletkeznek a megtámadott növényi részekben rendkívül változatos alakú és különböző nagyságú gubacsok. Maguk a gubacsatkák igen apró fehéres vagy vöröses állatok. Majdnem féregszerű megnyúlt testük csak ritkán haladja meg a negyed millimétert. Igen jellemző rájuk, hogy a többi atkától eltérően nyolc helyett csak négy lábuk van.

Gubacsatkák okozta gubacsok a növény minden részén keletkezhetnek, csak a földalatti részekben nem. Igen jellemzők a leveleken felburjánzó nemezserű

dudorok, bibircses kiemelkedések, zsebszerű képződmények. Hasonló kóros daganatok gyakoriak a szárazon, hajtásokon és rügyeken is. A gubacsatkák természetett növényeinket is megtámadhatják, de jelentékenyebb kárt csak akkor tesznek, ha nagyritkán túlságosan elszaporodnak. Nálunk például a szőlőatka (*Eriophyes vitis*) a szőlőn a szőszöszödés vagy nemezbetegség néven ismert elváltozást okozza azzal, hogy szívása nyomán a leveleken eleinte fehéres, később vörösesbarna, nemezserű dudorok keletkeznek. A körtefa levelén kidudorodó, a levelet himlőhelyessé, ragyássá tevő és úgynevezett himlőbetegséget okozó sárgászöld, majd megbarnuló vagy megfeketedő daganatokért a körteatka (*E. piri*), az orgona rügykórjáért pedig az *E. Loewi* nevű faj felelős.

Mint hogy igazi élősködők, a gubacs nemcsak lakóhelyük, hanem egyúttal élestaruk, sőt jó védelmük is; azért akárhányszor más gubacsatkákkal vagy más atkákkal is kénytelenek megosztani. Találtak már medvéállatocskákat (*Tardigrada*), sőt kerekférgeket (*Rotatoria*) olyan régi gubacsokban, amelyekben harmat vagy esővíz gyűlt össze.

Ha a gubacsok valami ok következtében elszáradnak vagy bennük az atkák túlságosan elszaporodnak, nem várják tétlenül sorsuk beteljesedését, hanem felkerekednek és más leveleken keresnek jobb hazát. Ősszel sem maradnak az elszárgult, elhervadt, lehulló leveleken levő gubacsokban, még idejében a rügyekbe vándorolnak és bennük telelnek át. A következő tavasszal azután a friss leveleken folytatják tevékenységüket.

Évelő és kétévi növényeken nem is igen mutatkozik nagyobb zavar életük folyásában. Ám annál keservesebb a sorsa azoknak a gubacsatkáknak, amelyek egyévi, vagy télire földföldről részeket nem hagyó növényeken ütnek tanyát. Ezek ősszel seregesen menekülnek a hervadó, elhaló gazdanövényről, de útközben rengeteg elpusztul közülük és aránylag csak kevésnek sikerül áttelelésre alkalmas rejtegetett, védett zugot találni. A ropant veszteségeket az ilyen fajok azzal pótolják, hogy bámulatosan elnépesednek. Az időjárás viszontagságait és a hőmérséklet ingadozásait jól tűrik, csak a tartós szárazság veszedelmük. Mint hogy a maguk lábán csak jelentéktelen távolságot tudnak legyőzni, egyik gazdanövényről a másikra rendszeren a szél segítségével jutnak el. Egy-egy fertőzött levelet, ágacskát az erősebb szél messzire elhord. Repülni tudó rovarokon is találtak már gubacsatkákat, tehát ilyen módon is terjedhetnek. Sőt kertészkedése közben akaratlanul maga az ember is segíti őket a terjedésben.

Szalay László dr.

ÁLLATKERTI HÍREK

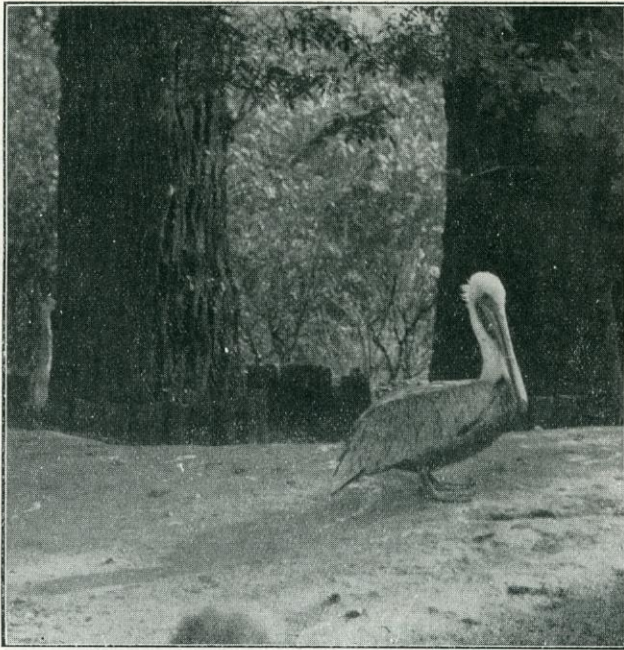
BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS

ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJÉNEK KÖZLEMÉNYEI

A barnagödény. A gödények igen nagy madarak. Csőrük hosszú, felsőkávája lapított, végén horgos éles köröm van. Az alsókáva gyenge, igen hajlékony és fajok szerint változó színű laza bőrzacsó van rajta.

Szárazföldön a gödények esetlenül mozognak, de igazi elemükben, a vízben igen ügyesek és a levegőben is otthonosak. Repülésük közben nyakukat válluk közé húzzák. Főképpen hallal táplálkoznak, de más kisebb

Barnagödény az állatkerti nagyító partján.
Szombath László felvétele.

vízi állatokat és úszkáló madárfiókákat is fogyasztanak. Táplálékukat a vízbe merített csőrükkel fogják el. E műveletben tágas bőrzacsokjuk igen nagy segítségükre van. Rendszerint nagyobb társaságba verődve halásznak. A halakat a vízben körülkerítik, egymásfelé hajszolják és ily módon könnyűszerrel kapkodják el.

Gödények a mérsékelt égöv melegebb vidékein és a forróégöv alatt mind az öt földrészen élnek. Főképpen édesvizek mentén tanyáznak. Tengerparton csak néhány faj honos. A forróégöv alatt, nagy folyók vagy tavak környékén néha igen nagy számmal láthatók. A mély vizet általában nem kedvelik, mert táplálékukat benne megszerezni bajosan tudják. A gödény bőre alatt levő légpárnák miatt a vízben úszó testének csak egy kis része merül a vízbe. Ezek a légpárnák abban is megakadályozzák, hogy zsákmánya után a víz színe alá bukják. Ezért ez a madár legszívesebben a sekély vizekben halászik, ahol kinyújtott nyakával és csőrével a víz fenekét elérheti.

A szabad természetben a gödények napi teendőiket pontosan beosztják. Ezt a tulajdonságukat fogságban is megtartják, a napirend azonban itt a körülményekhez képest módosul. Reggel halászatra indulnak. Az állatkerti nagy tóban halat ugyan nem találnak, mégis mindennap végig kutatják. Halászat után a víz partján tollászkodnak, majd lassan etetőhelyükön gyülekeznek. Táplálkozás után fürödnek, késő délutánig pedig a kis szigeten sütkéreznek vagy szunyókálnak. A délutáni fürdő után visszatérnek a szigetre és az éjszakát is ott töltik.

Állatkertünkben négy gödényfaj van. Ezek közül a legkisebb a barnagödény (*Pelecanus fuscus* Gm.). Hazája a Nyugatindiai-szigetek és a Mexikói-öböl környéke. Mivel tengerparti lakos, a mélyebb vizekben is ügyesen halászik és csak ez a faj képes arra, hogy a levegőből lecsapva, a víz színe alá bukják és zsákmányát ily módon fogja el. A barnagödények fiatalokkorban kerültek hozzánk. Társaikkal és az emberekkel szemben igen bizalmatlanok voltak. Az első nyáron ritkán kerül-

tek szemünk elé. Egy év letelte után azonban megszelidültek, hozzászoktak környezetükhöz, a közönséghez és táplálékukért társaikkal együtt minden reggel ők is pontosan megjelennek az etetőhelyen.

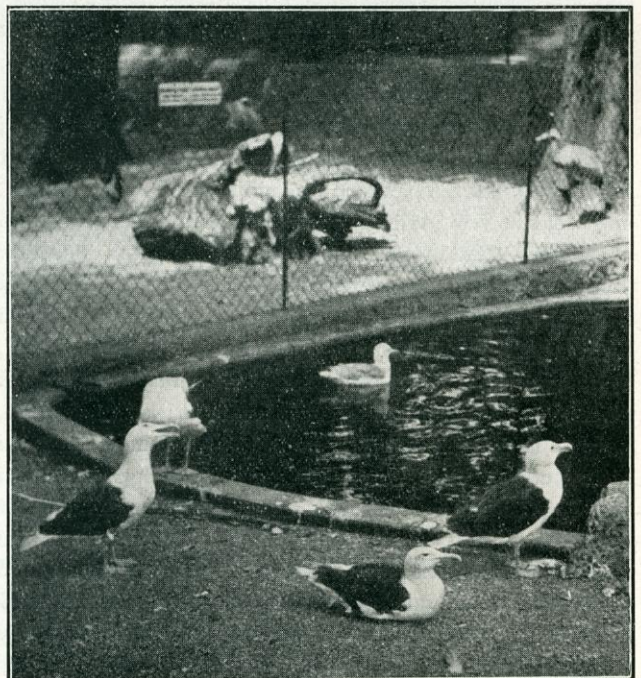
Szombath

A dolmányos-sirály (*Larus marinus* L.) a legnagyobb sirályfajok egyike. Teste olyan hosszú, mint a vetési-lúdé, de jóval karcsúbb. Háta és szárnya palafekete, tollruhája többi része hófehér. Erős, sárga csőrének alsó káváján a hegye felé piros folt van. Lába szennyes-sárga. Kiterjesztett szárnyának terpesztése százhetven centiméter.

A dolmányos-sirály hazája Európa északi része, de Izland-szigetén, Grönlandon, sőt Kanada északkeleti tájain is honos. Télen néha a Földközi-tengerig, Amerikában pedig Floridáig is lehúzódik. A tengerpartok közelében él. A szárazföld belsejébe csak elvétve jut el. Magyarország területén rendkívül ritka. Főképpen hallal táplálkozik, de a legtöbb sirályfaj módjára mindenféle hulladékot, dögöt is fogyaszt, kisebb emlősöket zsákmányol, sőt, ha módjában van, más madarak fiókáit sem kíméli.

Állatkertekben a dolmányos-sirály elég gyakori. Az északi állatkertekben szaporodik is. A németországi állatkereskedők árjegyzékében gyakran szerepel. Az eladásra kerülő példányok rendszerint fiatalok és aránylag olcsón szerezhetőek be.

Fogságban a sirályok közül a legnyugodtabb természetű faj. Komolyan, higgadtan viselkedik; nincsenek olyan bohókás mozdulatai, mint a kisebb sirályfajoknak. Igen jól úszik, sokat fürdik. Gyakran a vizen szunyókál és csak olyankor riad fel, amikor a víz áramlása fürdőmedencéjének átfolyónyílásához sodorja. Sajnos, nagyon összeférhetetlen. Csak ritkán sikerül baj nélkül kisebb fajrokonáival együtt tartani. Néha saját fajtársait is

Dolmányos-sirályok. Szombath László felvétele.

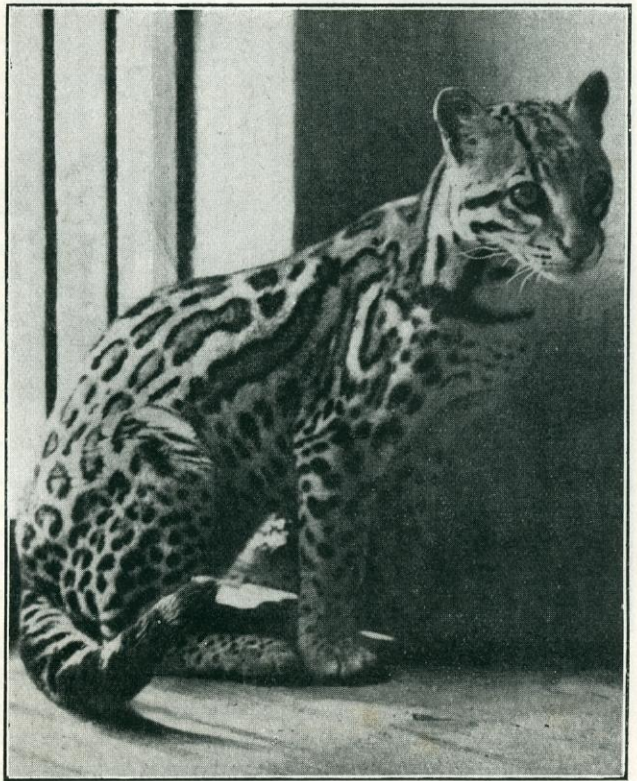
üldözi, sőt a nála nagyobb madarakat is megtámadja. Erős csőrét ezek is jól ismerik, ezért tisztas távolságban maradnak tőle.

Állatkertünkben egyszer egy tőkésréce a pihenő dolmányos-sirály mellé telepedett. Egymásmellett órák hosszatt békésen szunyókáltak. Aztán a dolmányos-sirály felébredt, felállt és csőrével a tőkésréce fejére sújtott, majd, mintha misem történt volna, nyugodtan visszaült helyére. A tőkésréce néhány perc multán kimúlt. Ugyanez a sorsa a patkányoknak is, ha dolmányos-sirály közelébe merészkedik. Amikor a kistó környékén tanyázó patkányok ezt a veszedelmet még nem ismerték, naponta találtunk fejbevert néhány patkányt. A patkány azonban óvatos állat és azóta csak akkor jön elő, amikor a dolmányos-sirályok már pihenni tértek vagy az eleséges táltól távol tartózkodnak.

A dolmányos-sirályok fogságban a nyári forróságtól sokat szenvednek és aránylag rövid ideig élnek.

Szombath

Az **ocelot** a fogságban tartott kisragadozók leg-szebbike. Testnagysága hasonló a hiúzéhoz, csak jóval alacsonyabb. Az egész állat egy szép nagy tarka macska benyomását kelti. Színe sárgásbarna vagy vörösesbarna alapon elhelyezett sötét foltok. A foltok szabályos sorban helyeződnek el a test két oldalán a válltól a farokig, ahol gyűrűkké alakulnak át. A fejen és a nyakon a foltok helyett hosszanti sávokat látunk. A szőr sűrű, lágy, kellemes tapintatú. Az állat bőréből szép színe és említett jó tulajdonságai miatt női sportbundákat készítenek. A szűcsiparban igen kedvelt és keresett prém, előnye még, hogy könnyű. Az állatkert példánya a bundája színét és minőségét illetőleg nagyon szép. Testalkata talán valamivel kisebb a megszokottnál. Ez valószínűleg a nemével van összefüggésben, ugyanis nőstény lévén, jóval kisebb mint a hím. Jó természete miatt ápolói kedvelik. Amint férőhelye felé közelednek, megelégedésének a macska dorombolásához hasonló, csak annál valamivel mélyebb hanggal ad kifejezést. Ha éhes, nyávogásszerű hangot hallat. Barátkozásának határát azonban maga szabja meg. Ápolóját közel engedi ugyan magához, de megsimogatni már nem lehet, mert amint kézzel nyúlnak felé, azonnal védelmi állásba helyezkedik, hogy karmaival villámgyorsan lecsaphasson a hozzá közeledőre. Különösen ingerlékennyé válik a délutáni órákban, amikor az etetés ideje közeledik. Ha ápolója a kiszabott adaggal férőhelyéhez lép, lelapulva ugrásra készen várja és bizony ügyesen kell a húst bedobni, mert máskülönben ápolója kezét is könnyen megsérti. Olyan vadsággal és mohósággal esik neki húsadagjának, hogy a nézőt valósággal lenyűgözi a látvány. Csak aki látta, tudja elhinni, hogy ebben a kis ragadozóban ennyi vadság lakozik. A leírások szerint fogságban tartott ocelotok a nap legnagyobb részét átalusszák. A mi példányunknál ezt nem tapasztaltuk, sőt állandóan foglalkozik magával és ennek következménye az a rossz szokása is, hogy a farka végét szopja. Erről csak úgy tudtuk leszoktatni, hogy a farkát bekentük egy általa nem kedvelt szagú kenőccsel. Az ocelot szabadban folytatott életmódjára vonatkozó megbízható adataink

Ocelot. Hölzel Gyula felvétele.

nincsenek. Az állat ugyanis a sűrű erdőségeket kedveli és azt választja tartózkodási helyének. Élelemszerző útjára pedig éjjel jár, és így megfigyelése igen nehéz. Hazája Délamerika és Középamerika északi része. Főtáplálékát madarak és apró gerincesek alkotják. Fiatalon fogságba kerülve jól megszelidíthető. Az idősebb korban fogságba kerülők is megtűrik a velük foglalkozó egyént, de teljesen sohasem szelidülnek meg. A fogságot jól bírják. Tenyészteni, úgy látszik, mind-ezideig nem sikerült, mert a terhességi idejére vonatkozólag semmiféle adat nincs feljegyezve.

Szabó Ferenc dr.

„A TERMÉSZET”

1941. évfolyamának bekötési táblája vászonból, arany-nyomással 2-50 pengőért kapható kiadó-hivatalunkban.

3 pengő beküldése ellenében postán, bérmentve küldjük el a megrendelőnek.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem adunk vissza.